

**INTERNATIONAL SECURITY STUDIOS:
MANAGERIAL, ECONOMIC,
TECHNICAL, LEGAL, ENVIRONMENTAL,
INFORMATIVE AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS**

**Georgian Aviation University
NGO «International Educators
and Scientists Foundation»**

**INTERNATIONAL SECURITY STUDIOS:
managerial, economic, technical, legal,
environmental, informative
and psychological aspects**

*international
collective
monograph*

Tbilisi, Georgia – 2023

УДК 327(100)-049.5

M 58

DOI 10.5281/zenodo.7825520

*Recommended for publication by the academic council of Georgian Aviation University
(protocol №. 16/23 dated 24.03.2023)*

Editorial committee:

Nika Tikanashvili, Dean of Engineering Faculty, Associate Professor, Aviation University of Georgia, (Tbilisi, Georgia); Georgian Aviation University (Tbilisi, Georgia);

Giorgi Evgenidze, Dean of Faculty of Business Administration, Georgian Aviation University (Tbilisi, Georgia);

Andro Maisuradze, Head of the scientific-Research Center, Professor, Georgian Aviation University (Tbilisi, Georgia);

Oleg Batiuk, Doctor of Law, Chairman of the Board of the NGO "IESF" (Kyiv, Ukraine);

Zinaida Smutchak, Doctor of Economic sciences, Professor, Professor of Department of Economics, Entrepreneurship and Management, Educational and Scientific Institute of Management and Psychology of State Higher Educational Institution «University of Educational Management», member of the supervisory board of the NGO "IESF" (Kyiv, Ukraine);

Olha Balynska, Doctor of Law, Professor, Vice-rector of Lviv State University of Internal Affairs (Lviv, Ukraine).

Reviewers:

Iryna Hora, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor National Academy of Security Service of Ukraine (Kyiv, Ukraine);

Robert Khachidze, Senior Scientist of Scientific-Research Center, Professor, Georgian Aviation University (Tbilisi, Georgia);

Oleksandr Komisarov, Doctor of Legal Sciences, Professor, Deputy Head of the Faculty of Combat-service activity of National guard of Ukraine of Kyiv Institute of the National Guard of Ukraine, colonel (Kyiv, Ukraine).

M 58 International security studios: managerial, economic, technical, legal, environmental, informative and psychological aspects. International collective monograph. Georgian Aviation University. Tbilisi, Georgia 2023. – 1438 p.

The collective monograph is the result of the generalization of the conceptual work of scientists who consider current topics from such fields of knowledge as: management, management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies. Content-functional lines and the key direction of the study of psycho- and sociogenesis of personality in age and pedagogical dimensions through the prism of revitalization are highlighted by each researcher in the context of the implementation of an individual sub-theme.

For scientists, educational staff, PhD candidates, masters of educational institutions, university faculties, stakeholders, managers and employees of management bodies at various hierarchical levels, and for everyone, who is interested in current problems of management, technical sciences, law, ecology, information sciences and psychological sciences through the prism of international security studies.

ISSN 1512-4916

© Georgian Aviation University 2023;

© NGO " IESF " 2023;

© The collective of authors 2023.

ДОСТОВІРНІСТЬ ДОКАЗІВ У СВІТЛІ НАЛЕЖНОГО ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Olena I. Garasymiv Candidate of legal sciences, Associate professor
Associate Professor of the Department of Criminal Procedure and Forensics Lviv State University of Internal Affairs 26, Gorodok str., Lviv, Ukraine
garsumiv_@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-4588-9531>

Olena V. Riashko Candidate of legal sciences, Associate professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Procedure and Forensics Lviv State University of Internal Affairs 26, Gorodok str., Lviv, Ukraine
olena_ryashko@ukr.net ORCID
<https://orcid.org/0000-0001-5500-5223>

Анотація. Стаття присвячена аналізу проблематики оцінки достовірності доказів у кримінальному процесі, яка завжди була сферою наукових інтересів, як провідних вчених, так і молодих науковців. Така зацікавленість є абсолютно закономірною, враховуючи вагомість та значення процесу доказування у кримінальній процесуальній діяльності.

У статті розглядається така властивість доказу, як його достовірність, оскільки саме від правильного розуміння її природи залежить дотримання прав і свобод учасників кримінального процесу, забезпечення гарантій та дотримання засад кримінального судочинства, встановлення істини та вирішення завдань кримінального провадження у цілому. Підкреслено, що реалізація завдань кримінального процесу залежить, передусім, від доказування фактів та обставин, що становлять предмет доказування в конкретному кримінальному провадженні.

Наголошено, що єдиним засобом досягнення цілей кримінального судочинства є доказування, яке розглядається як процес одержання доказів, їх залучення до сфери кримінального судочинства та має на меті максимальне відтворення минулої події кримінального правопорушення, яка досліджується, захист прав та законних інтересів усіх осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, незалежно від їх процесуального статусу, викриття винних та недопустимість покарання невинуватих. Реалізація функцій судової влади за межами зали судового розгляду неможлива априорі. Саме тому, питання доказів і доказування, на думку переважної більшості науковців, є й залишаються основою кримінального процесу.

Вступ. Поняття доказів належить до фундаментальних правових категорій, з якими пов'язано кримінальне судочинство в цілому. Метою усього процесу доказування у кримінальному провадженні є формування істинного знання про обставини правопорушення на підставі достовірних доказів, що прямо зазначено у ст. 94 Кримінального процесуального кодексу України.

Цілком зрозуміло, що у контексті прийняття та постановлення відповідних процесуальних рішень, достовірність доказів тісно взаємопов'язана зі стандартами доказування. По сьогоднішній день, поняття стандартів доказування у доктрині кримінального процесу не знайшло чіткого та однозначного визначення, що вказує на подальшу необхідність здійснення їх аналізу, що зможе забезпечити в подальшому більш чіткий зв'язок з достовірністю доказів.

Доказування — це складний та нерозривний цілісний процес, що полягає в отриманні доказів (пошуку і виявленні (вилученні) фактичних даних та їх джерел; перевірці, оцінці фактичних даних і їх джерел, їх процесуальному оформленні (закріпленні) й наданні фактичним даним та їх джерелам значення доказу у кримінальному провадженні) та їх використанні для встановлення фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження, в обґрунтуванні доказами саме своєї версії розвитку події сторонами кримінального провадження.

Для успішного вирішення завдань кримінального судочинства слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд зобов'язані встановити, чи мала місце подія кримінального правопорушення, яке саме кримінальне правопорушення було вчинено, хто винуватий у його вчиненні, та інші обставини, що мають значення для законного та обґрунтованого вирішення кримінального провадження, захисту прав і законних інтересів учасників процесу. Кримінальне правопорушення для осіб, на яких законом покладено обов'язок розслідування і розгляду справи, завжди є подією минулого, яку вони пізнають лише опосередковано, у цьому полягає найбільша складність, оскільки слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд при здійсненні досудового розслідування та судового провадження повинні оцінювати факти, що залишилися у минулому, лише за допомогою тих слідів, які ця подія залишила по собі. Саме на підставі різноманітних даних, отриманих в процесі допитів, в результаті проведення експертиз та аналізі речових доказів вони послідовно, крок за кроком намагаються встановити та відновити повну картину події, що відбулася, тобто встановлюють обставини вчиненого кримінального правопорушення та осіб, що його вчинили.

Лише за допомогою доказів стає можливим встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, а тому особа, яка уповноважена державою на здійснення кримінальної процесуальної діяльності, зобов'язана зібрати, перевірити та оцінити увесь можливий доказовий матеріал, надати йому відповідного процесуального оформлення, покласти в основу процесуальних рішень та використовувати на підтвердження своєї правової позиції. Саме тому законодавець після того, як у ч. 1 ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України навів визначення доказів, у ч. 2 цієї статті дає вичерпний перелік процесуальних джерел доказів.

Достовірність доказів: аналіз нормативного регулювання.

Встановлення події кримінального правопорушення в кримінальному провадженні завжди відбувається опосередковано, оскільки кримінальне правопорушення для тих суб'єктів кримінального процесу, які досліджують його обставини, є завжди подією минулого. Безпосередньо слідчими, прокурорами та іншими уповноваженими суб'єктами здійснюється лише діяльність зі збирання (формування), перевірки і оцінки фактичних даних про кримінальне правопорушення, що вже відбулося, що на перший погляд, видається дещо формалізованим підходом. З іншої сторони, якщо б зазначені суб'єкти безпосередньо були учасниками або свідками події кримінального правопорушення, то цілком зрозуміло, що у зв'язку з вимогами інституту відводу (ст. ст. 75, 77 та деякі інші § 6 глави 3 КПК України) вони б втрачали можливість реалізувати свої повноваження, у такому випадку їх процесуальний статус змінювався б на інший. Саме тому, неупереджений погляд зі сторони та відсутність особистої зацікавленості в результатах справи мало би наділяти процес доказування належним та достовірним сприйняттям з боку уповноважених осіб.

Всі докази підлягають ретельній перевірці та оцінці, адже саме походження та характер отриманої інформації не може викликати невпевненість в самих доказах та ставити під сумнів можливість їх використання у кримінальному провадженні. Так наприклад, показання свідка є одним з найпоширеніших джерел доказів, який слідчий повинен перевірити за допомогою інших слідчих (розшукових) дій (слідчий експеримент, одночасний допит двох або більше учасників кримінального провадження).

Зауважимо такий важливий нюанс: достовірність в порівнянні з іншими властивостями, наділена однією істотною особливістю. Якщо неналежність чи недопустимість найчастіше є очевидними одразу, в результаті чого виключається з процесу доказування, то недостовірність доказу є категорією більш складною та підступною (такою, що може легко ввести в оману), та визначається лише після аналізу та оцінки певної сукупності доказового матеріалу. У цьому полягає найбільша проблема, оскільки вимога щодо достовірності не може бути застосована наперед щодо доказу в момент його отримання.

Стандарти формування достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів як самостійна група стандартів доказування повинні відображати особливості збирання, перевірки та оцінки із точки зору вказаних процесуальних властивостей доказів кожного з визначених кримінальним процесуальним законом видів процесуальних джерел доказів.

Не викликає жодного заперечення теза про те, що інститут достовірності доказів завжди був і буде наріжним каменем не тільки доказового права, а й усього кримінального процесу. Оцінка тенденцій, змін, надбань та прогалин кримінального судочинства цілком та повністю залежить від якості механізму застосування та реалізації, у тому числі й достовірності доказів, оскільки самий підхід до інституту достовірності доказів, його місця та ролі у процесі

доказування знаходиться у тісному зв'язку та під впливом того, що прийнято вважати домінантою у кримінальному судочинстві України.

Легалізація у КПК України засади презумпції невинуватості та забезпечення доведеності вини (ст. 17 КПК), визнання того, що «кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав і свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом», а також те, що «суд, забезпечуючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків» (ст. 22 КПК), надає законодавче підґрунтя для іншого підходу до тлумачення доказування (доведення)¹

В усі часи існування кримінального процесу доказування було в основі судово-слідчих помилок, необґрунтованих та несправедливих кримінальних процесуальних рішень, а також одним із головних процесуальних інструментів державних репресивних органів, діяльність яких мала трагічні наслідки для мільйонів безвинних жертв. Водночас кримінальне процесуальне доказування може бути й головною кримінальною процесуальною гарантією та ефективним процесуальним засобом прийняття обґрунтованих, вмотивованих і справедливих кримінальних процесуальних рішень для досягнення мети й вирішення завдань кримінального провадження²

Як відомо, цінність процесуальних доказів полягає в тому, що вони є основними засобами доказування існування/неіснування юридично значимих фактів і обставин, визначених предметом доказування в кримінальному провадженні, створюючи тим самим надійну фактову основу для прийняття різноманітних процесуальних рішень³

Відповідно до частини другої статті 91 КПК України доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Цілком зрозуміло, що це процес складний та відповідальний по самій своїй сутності, свого роду тягар: інформативно-змістовний та моральний.

Статтею 94 КПК України встановлено, що слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. В основі прийняття процесуальних рішень лежить достовірне встановлення обставин справи, що підлягають доказуванню у кримінальному

¹ Шумило М.Є. Викладання кримінального процесу: чи не час прощатися із методологічною спадщиною кримінального процесу тоталітарної доби. *Нове українське право*. Вип. 2, 2022. С.

² Погорецький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. № 3/2015. С.

³ Шумило М.Є. Поняття доказів у кримінальному процесі: пролегомени до розуміння «невловного» феномену доказового права. *Вісник кримінального судочинства*. № 3/2015. С.

провадженні, таким чином ця вимога передбачає наявність в уповноваженій особи певного (максимально можливого) знання, такого, яке б не викликало сумніву щодо її відповідності реальності.

Цілком логічною видається думка про те, що у світі не існує готових доказів, тому слідчий під час провадження слідчих дій, виявляючи належну до справи інформацію (сліди злочину) і фіксуючи її в процесуальних актах, зайнятий формуванням доказів і їх процесуальних джерел⁴

Достовірність означає відповідність змісту фактичних даних тому, що мало місце в дійсності, можливість пересвідчитись у добротності як самого джерела, так і способу фактичних даних, надійності процесуального носія та засобів фіксації⁵

Європейський суд з прав людини розглядає стандарт доказування «поза розумним сумнівом», з одного боку, як обов'язок сторони обвинувачення доводити вину обвинуваченого, а з іншого — як обов'язок суду виносити обвинувальний вирок лише тоді, коли вину обвинуваченого у скоєнні злочину доведено поза усіляких розумних сумнівів.

У доктрині кримінального процесу висловлені різноманітні погляди до визначення системи стандартів доказування. Водночас, в основу дослідження доречно покласти три основні стандарти доказування: «обґрунтована підозра», «достатня підстава» та «поза розумним сумнівом»⁶

Абсолютно підтримуємо думку В.В. Вапнярчука, який підкреслює, що момент перетворення ймовірностей в практичну достовірність не може бути визначений за якимись формальними критеріями (за виключенням окремих експертних досліджень, де ймовірність піддається математичному обчисленню (наприклад, почеркознавча або дактилоскопічна експертиза)), а тому він визначається передбаченим в законі шляхом вільної оцінки за внутрішнім переконанням (в даному випадку внутрішнє переконання є критерієм оцінки доказування певного суб'єкта)⁷

Лозинська Ю. пропонує розуміти достовірність доказу, як його властивість, яка одержує свій вираз у формі судження, сформульованого в результаті оцінки доказу для виявлення внутрішніх та зовнішніх протиріч з іншими доказами у кримінальному провадженні, у якому констатована повна відповідність конкретних відомостей реальним фактам, які є предметом кримінального провадження⁸

⁴О. Рибалка. Теоретичні засади доказування в кримінальному процесі. *Науково-правовий журнал «Підприємництво, господарство і право»*. 8/2020. С.

⁵Теорія доказів : підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / Антонов К. В., Сачко О. В., Тертишник В. М., Уваров В. Г. К. : Алерта, 2015. С.

⁶ Зінченко В.М. Взаємозв'язок достатності доказів і стандартів доказування у кримінальному провадженні. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. №7(19), 2019. С. 133*

⁷ В.В. Вапнярчук. Загальна характеристика властивостей доказів та їх розмежування між собою. *Держава і право : Збірник наукових праць. Серія Юридичні науки. Випуск 67 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К. : Вид-во «Юридична думка», 2015. С.369*

⁸ Лозинська Ю. Теоретичні основи визначення поняття достовірності доказів у кримінальному провадженні. *Національний юридичний журнал «Теорія і практика»*. 2017. С. 165

Практика кримінального судочинства переконливо свідчить про те, що успішне розслідування та судовий розгляд переважної більшості кримінальних проваджень справ неможливі без використання знань у формі висновку експерта. Склалася ситуація, при якій у переважній більшості випадків суд та слідчий (прокурор) ставляться до висновку експерта як до непорушної істини в останній інстанції, що є ключовою та вирішальною для оголошення про підозру, обґрунтування обвинувачення та постановлення вироку, особливо це стосується судово-медичних експертиз, які призначаються та проводяться в обов'язковому порядку (ч. 2 ст. 242 КПК).

Саме тому, при перевірці та оцінці експертного висновку суд повинний з'ясувати: чи було дотримане вимоги законодавства при призначенні та проведенні експертизи; чи не було обставин, які виключали участь експерта у кримінальному провадженні; компетентність експерта і чи не вийшов він за межі своїх повноважень; достатність поданих експертові об'єктів дослідження; повноту відповідей на порушені питання та їх відповідність іншим фактичним даним; узгодженість між дослідницькою частиною та підсумковим висновком експертизи; обґрунтованість експертного висновку та його узгодженість з іншими матеріалами провадження.

Кожна зі сторін кримінального провадження має право сумніватися у будь-якому аспекті експертного висновку, у тому числі й у його науково-методичній правильності. Важливою для вирішення цього завдання (особливо для сторони захисту) є можливість залучення спеціаліста-консультанта як учасника судового розгляду⁹

Крім того, частим під час досудового розслідування кримінального провадження є проведення дактилоскопічної експертизи. Для визнання допустимими висновків такої експертизи необхідно зосередити увагу не лише на правильності отримання слідів вчиненого кримінального правопорушення, а й на порядку взяття зразків для порівняння.

На нашу думку, можна виокремити дві причини проблем зі встановлення достовірності висновку експерта. По-перше, на відміну від чітко формалізованих понять допустимості й належності як процесуальних властивостей доказів, експлікація поняття достовірності/недостовірності експертного висновку, який оцінюють змістовно, а не за формальними ознаками, у законі не розкрито. Друга причина пов'язана з можливістю всебічної оцінки достовірності висновку експерта замовником експертизи¹⁰

Якщо з формально-процесуальної позиції - встановлення дотримання процесуального закону, правильності оформлення висновку, а також вирішення питання відводу експерта-виконавця оцінити цей доказ не представляється складним, то найбільш проблематично для суду і досудового слідства здійснити оцінку правильності висновку експерта з сутнісної (науково-технічної та

⁹ Бажанюк В.В. Оцінка висновку експерта у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 202. № 54. том 2. С.113

¹⁰ М. Щербаковський. Стандарт достовірності висновку експерта у кримінальному процесі. Теорія і практика судової експертизи і криміналістики. 2021. Випуск 3 (25). С. 22

методичної) точки зору, оскільки, як правило, ці владні суб'єкти не володіють відповідними спеціальними експертними знаннями, не обізнані в сучасних експертних технологіях. На практиці ця складність породжує тенденцію завищення доказового значення висновку експерта, представлення його у вигляді безальтернативної «чорної скрині», в певній мірі ствердження реанімації відкинутої сто років назад концепції діяльності експерта в судочинстві як «наукового судді»¹¹

Думки науковців та практиків розмежовуються щодо питання про достовірність у ролі невід'ємної властивості доказів. Оскільки достовірність характеризується бінарною суб'єктивно-об'єктивною природою. Достовірність доказів у кримінальному процесі слід розглядати як гносеологічну категорію, що означає те, що висновок одного суб'єкта кримінально-процесуального доказування не виключає іншої оцінки на цій самій стадії доказування іншим суб'єктом. Достовірне знання, що є для нас істинним, може виявитися помилковим, що не суперечить діалектиці, а передбачається нею¹²

Критерії достовірності доказів щодо кожного із джерел.

Як вже нами зазначалося вище, найпоширенішим джерелом доказів, яке використовується практично в кожному кримінальному провадженні, є показання. Саме за їх допомогою та на їх основі встановлюються обставини кримінального правопорушення, що підлягають доказуванню у конкретному кримінальному провадженні. Непоодинокими є випадки, коли такі обставини встановлюються лише на підставі показань (внаслідок відсутності інших джерел), внаслідок чого ухвалюється певне судове рішення. Тому так важливо та необхідно досліджувати їх правову природу та вдосконалювати законодавче регулювання порядку їх отримання з метою належного використання в процесі доказування.

В контексті надання показань особливу увагу зосередимо на тому, що кожна особа, яка залучається до сфери кримінального судочинства наділена суб'єктивним, індивідуальним сприйняттям, запам'ятовуванням, та відображенням інформації. На цю здатність мають вплив як загальний рівень інтелекту, так і знання у конкретній сфері або інформованість щодо певної галузі. Від цих та багатьох інших факторів, у сукупності, залежать показання суб'єктів у кримінальному провадженні.

У разі, якщо процесуальне джерело доказу є ненадійним, то подальша перевірка та оцінка змісту цього доказу позбавлена усілякого сенсу та взагалі не відбувається. Вже немає жодного значення, які саме показання надавав свідок, якого взагалі не було на місці події або до яких висновків прийшов експерт в ході проведення експертизи, якщо він не володів належною компетенцією для

---

¹¹ Ярослав Ю.Ю. Оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань / Ю.Ю. Ярослав. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2019. № 3 (19). Дата публікації: 10.09.2019. URL: <https://goo.su/OiVw> (дата звернення: 10.09.2019).

¹² П. Декайло, Г. Різник. Окремі аспекти визначення властивостей доказів у кримінальному процесі. *Актуальні проблеми правознавства*. 4 (20)/2019. С. 234.

можливості її проведення або які відомості містив підроблений документ чи які сліди залишилися на речовому доказові, якщо вони не були упаковані та збережені належним чином. Свідок може визнаватися ненадійним, наприклад, в силу своїх фізіологічних особливостей, стану психологічного та фізичного здоров'я, часу доби, пори року, характеру освітлення, при яких він просто не міг бути очевидцем подій, про які надає показання або сприймати їх дещо викривлено. їх у викривленому сприйнятті.

Таким чином, відповідно до ч. 2 ст. 96 КПК, сторона для підтвердження ненадійності свідка може надати докази щодо: 1) засудження свідка за завідомо неправдиві показання; 2) засудження свідка за обман; 3) засудження свідка за шахрайство; 4) засудження свідка за інші діяння, які підтверджують нечесність свідка; 5) інші документи, показання, які підтверджують репутацію свідка.

Боїмося помилитися, але видається, що частина 2 статті 96 КПК вступає в певну суперечку із самою природою перевірки доказів. Спробуємо обґрунтувати, в першу чергу репутація свідка не завжди співвідноситься зі змістом його показань. Так, припустимо ми маємо доведеним факт притягнення свідка до кримінальної відповідальності за завідомо неправдиві показання чи то обман чи то шахрайство, але ж сам по собі цей факт аж ніяк не свідчить, що ця особа буде в іншому кримінальному провадженні знову ж таки надавати неправдиві показання; зрозуміло, що така репутація викликає сумніви та ставить перед органом досудового розслідування додаткові питання, звичайно, що такі показання потребують ретельної перевірки та співставлення з іншими доказами, але дещо невірним виявляється категорична норма про їх ненадійність.

Іншими словами, достовірні докази правильно, адекватно відображають події, обставини, що мали місце в дійсності, недостовірні ж докази відображають події, обставини у спотвореному виді. Так, недостовірними будуть показання потерпілого, свідка, підозрюваного, висновки експерта, якщо вони через певні суб'єктивні або об'єктивні причини неправильно сприйняли або відтворили інформацію про події, обставини дійсності. Оцінка достовірності доказів вважається найбільш складною у порівнянні з оцінкою інших властивостей доказів.

Основною причиною цього визнають той факт, що оцінити окремих доказ як достовірний можливо лише тоді, коли у суб'єкта доказування вже є й інша інформація про досліджувану подію та відповідні обставини, яка дозволить йому зробити припущення про достовірність чи недостовірність отриманих даних. Іншими словами, вимога достовірності не може бути пред'явлена наперед до кожного доказу в момент його одержання, оскільки оцінка достовірності є триваючим процесом, який звершується лише в момент формулювання кінцевих висновків у справі на основі всієї сукупності доказів¹³

---

¹³ Чучман О.І. Особливості оцінки достовірності доказів та її вплив на ухвалення процесуальних рішень слідчим суддею. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2022. № 55. С. 83

Варто зауважити, що під час досудового розслідування нерідко зустрічаються випадки зміни первинних показань не лише свідками, а й підозрюваними, обвинуваченими, потерпілими. Така поведінка потерпілих та інших осіб викликає у слідчого, прокурора, слідчого судді, суду обґрунтований сумнів щодо їх неупередженості, що тягне за собою необхідність перевірки показань таких осіб на предмет їх достовірності¹⁴

Допит свідка необхідний для того, щоб отримавши інформацію, була змога перевірити її достовірність, надійність якої виявляється через можливість вказати на помилки або на недостовірні факти у показаннях, тому безпосередньо виникає можливість поставити під сумнів достовірність показань. У випадку застосування позасудових свідчень інші сторони кримінального провадження такої можливості позбавлені.

Стосовно такого правового інституту, як «показання з чужих слів» («показання зі слуху»), коли свідчення дає працівник правоохоронних органів, то необхідно зазначити, що він не може об'єктивно передати обставини, які були сприйняті джерелом фактів, оскільки лише повідомляє про них. Фактично показання в суді таких свідків викликає необхідність суду в інтересах учасників процесу здійснити допит першоджерела, якому відомо про факт злочину, та інші обставини, що з ним тісно пов'язані. Практично такі показання неможливо піддати перевірці за допомогою процесуальних засобів сторонам обвинувачення.

Відповідно, за такого розуміння в основу визначення достовірності доказів покладається суто об'єктивний критерій – доказ визнається достовірним, якщо він відповідає об'єктивній дійсності. Водночас, правова природа достовірності доказів є об'єктивно-суб'єктивною, у зв'язку з чим в ході розкриття її поняття обов'язковому врахуванню підлягає також суб'єктивний критерій, з огляду на який суб'єкт доказування, котрий здійснює перевірку й оцінку доказів, за їх результатами повинен бути переконаний у правильності зробленого ним висновку стосовно достовірності кожного доказу. Таким чином, достовірність відображає не істинність доказів, а їх безсумнівність, встановлену в ході здійснення перевірки та оцінки¹⁵

Достовірність доказів доцільно розглядати як процес формування суб'єктом доказування знання щодо безсумнівності їх змісту в ході збирання, перевірки та оцінки доказів, у тому числі шляхом формулювання висновку щодо їх достовірності та усунення сумнівів і невпевненості в цьому (динамічний момент), та як результат цього процесу, що відображає стан психіки суб'єкта доказування, за якого він упевнений у правильності зробленого ним висновку щодо безсумнівності змісту доказів і готовий до його обґрунтування у відповідному процесуальному рішенні в разі встановлення достовірності доказів за результатами їх перевірки (статичний момент). У логічному аспекті

¹⁴ Оцінка достовірності показань свідка у чинному КПК України: деякі проблемні питання / А. О. Ляш // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2017. № 2(16).: [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17laodpp.pdf>.

¹⁵ Тепак С.Я. Сутність достовірності доказів як їх процесуальної властивості у кримінальному провадженні: доктринальні підходи і судова практика. *Право і суспільство*. № 5/2022. С. 274

достовірність доказів становить сформульований суб'єктом доказування категоричний висновок щодо безсумнівності їх змісту, який, з його точки зору, є правильним та єдиним можливим на момент ухвалення відповідного процесуального рішення.

Саме ці три елемента (фактичні дані, їх процесуальні джерела та процесуальна форма), маючи взаємовпливовий та взаємозалежний зв'язок, у своїй єдності становлять поняття доказу в кримінальному провадженні. Відсутність будь-якого із зазначених елементів, наприклад, грубе порушення процесуальної форми отримання відповідного доказу чи відсутність фактичних даних, які можуть бути визнані доказами, або їх джерела, робить доказ таким, що втрачає свою сутність¹⁶

За результатами дослідження процесуальних положень щодо належності та допустимості доказів можна дійти висновку, що джерелом доказів є лише той документ, який відповідає таким вимогам: містить відомості про фактичні обставини, що мають значення для кримінального провадження; є дані про те, яким чином документ потрапив до матеріалів кримінального провадження; дотримані вимоги щодо необхідних реквізитів в офіційному документі¹⁷

Із урахуванням специфіки речових доказів, законодавець приділяє їм підвищену увагу, закріплюючи поняття речових доказів, перелік їх видів за зв'язком із подією кримінального правопорушення, способи збирання речових доказів стороною обвинувачення, строки і порядок їх зберігання, способи і порядок вирішення питання про них тощо. Проте, досвід практичного застосування норм, які складають інститут речових доказів, свідчить про наявність істотної кількості прогалин і неоднозначне тлумачення окремих його норм, що створює підґрунтя для їх неоднакового застосування.

Цікавим є питання визначення ознак та властивостей відеозапису та визначення його приналежності до речових доказів чи документів внаслідок специфічного процесу формування і дослідження відеозапису, який відрізняється від традиційних письмових документів. Звичайно, формування паперового документа істотно відрізняється від формування відеозапису. Водночас різний порядок іще не вказує на їх різну процесуальну природу, яка унеможливує їх віднесення до одного виду джерел доказів. Сучасні уявлення про інформацію відповідають розумінню документа як матеріального об'єкта або електронної форми інформації (яка також є за сутністю матеріальною). З урахуванням особливостей кодифікації такої інформації не тільки за допомогою письмових знаків, а і за допомогою інших кодів – звуків, зображення, криптографічних знаків тощо¹⁸

---

¹⁶ Погорецький М.А. Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання. *Право України*. 2014. № 10. С. 16

¹⁷ Сезонов В.С., Піддубна А.В. Проблемні питання збирання та використання документів як джерел доказів у кримінальному провадженні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. Том 32. (71). № 1. 2021. С. 114

¹⁸ Давидова Д.В. Деякі аспекти правової природи документа як джерела доказів у кримінальному провадженні України. *Правовий часопис Донбасу*. № 3 (64). 2018. С. 160

Якщо розглядати цифрові докази, то беручи до уваги їх особливу нематеріальну природу, особливості їх виникнення та існування, копіювання й дублювання, зберігання і візуалізації – вбачається за доцільне виділити в окремі слідчі дії «електронний огляд інформаційного середовища» і «електронне копіювання» та відокремити збирання (отримання) електронної інформації як окремий спосіб отримання доказів під час кримінального провадження.

Найбільша складність використання комп'ютерних даних у доказуванні, порівняно з іншими джерелами доказів, полягає в неможливості безпосереднього сприйняття цих даних людиною. Це зумовлює необхідність застосування спеціальних комп'ютерних, програмних продуктів та інших технічних засобів із метою обробки цих комп'ютерних даних, сприйняття людиною відповідних фактичних відомостей, їх вивчення, дослідження та вжиття заходів, спрямованих на закріплення і збереження відповідних комп'ютерних даних у незмінній формі.

Таким чином, визнання документів як доказів допустимими, достовірними та достатніми означає реалізацію їх як засобів встановлення наявності чи відсутності обставин, що підлягають доказуванню під час здійснення кримінального провадження, а також інших обставин, які мають значення у кримінальному провадженні. Випадки визнання джерел доказів та їх отримання недостовірними й недопустимими переважно є результатом комплексних порушень або інших об'єктивних обставин, що заважають отримати докази у процесі доказування. Так, може бути порушено порядок проведення слідчої (розшукової) чи процесуальної дії або спосіб отримання речового доказу, зокрема процесуальний порядок його вилучення тощо. Як наслідок – висунута під час досудового розслідування підозра особі може бути визнана судом не доведеною, відповідно стане неможливо довести вину фактично винної особи і суд буде змушений її виправдати.

Висновки.

Результатом належного доказування є реалізована його мета – те, що прагнув досягти суб'єкт доказування. Результат доказування може бути як позитивним, якщо мета досягнута, так і негативним, якщо мету не вдалося досягти. На наш суб'єктивний погляд, достовірність це така ознака доказу, яка засвідчує правдивість (справжність) отриманої інформації та формує у слідчого, прокурора, слідчого судді та суду беззаперечні переконання щодо її істинності, відповідності обставинам кримінального правопорушення та винуватості конкретної особи (осіб) у його вчиненні.

Найгостріша проблема, на наш погляд, полягає у тому, що на відміну від інших ознак доказів, саме достовірності у більшому ступеню притаманний суб'єктивізм осіб, які наділені повноваженнями щодо розслідування кримінальних проваджень, прийняття процесуальних рішень та розгляду справи в суді.

Таким чином, гарантують правильну оцінку достовірності показань свідка під час досудового розслідування його правовий статус, гарантії надання

правової допомоги, імунітети, відповідальність свідка, заборони протиправного впливу на свідка, процесуальна форма допиту свідка, нормативне визначення вимог до оцінки його показань щодо їх достовірності та високий професійний рівень слідчого, прокурора, що проводить досудове розслідування.

На забезпечення достовірності показань свідків спрямовані такі процесуальні норми: приведення свідка до присяги (ч. 2 ст. 352 КПК України); попередження свідка про кримінальну відповідальність за давання завідомо неправдивих показань та відмову давати показання (ч. 1 ст. 352 КПК України); видалення свідків із зали судового засідання перед початком судового розгляду (ч. 1 ст. 346 КПК України); вжиття судовим розпорядником заходів, щоб допитані та недопитані свідки не спілкувалися між собою (ч. 2 ст. 346 КПК України); свідки, які ще не дали показань, не мають права перебувати в залі судового засідання під час судового розгляду (ч. 4 ст. 352 КПК України); за клопотанням сторони кримінального провадження або самого свідка свідок може допитуватися за відсутності іншого допитаного свідка (ч. 5 ст. 352 КПК України)

Таким чином, достовірність тісно взаємопов'язана з іншими процесуальними властивостями доказів – їх належністю, допустимістю, достатністю та взаємозв'язком для прийняття відповідного процесуального рішення. У зв'язку з цим достовірність є процесуальною властивістю доказів, однорівневою з їх належністю, допустимістю, достатністю та взаємозв'язком для прийняття відповідного процесуального рішення, не може ототожнюватися та поглинатися ними.

Характеризуючи достовірність як ознаку доказів, її можна визначити як відповідність інформації, яка міститься в джерелах доказів, об'єктивній дійсності. Встановлення факту чи наділений доказ такою ознакою, є однією з гарантій встановлення істини в процесі розслідування та розгляду в суді кримінального провадження. Достовірність доказів встановлюється шляхом співставлення їх з іншими доказами, проведення слідчих (розшукових) дій, спрямованих на перевірку того чи іншого доказу тощо.

References:

1. Шумило М.Є. Викладання кримінального процесу: чи не час прощатися із методологічною спадщиною кримінального процесу тоталітарної доби. *Нове українське право*. Вип. 2, 2022. С. 149-155 DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.21>
2. Погорецький М.А. Нова концепція кримінального процесуального доказування. *Вісник кримінального судочинства*. № 3/2015. С. 63-79
3. Шумило М.Є. Поняття доказів у кримінальному процесі: пролегомени до розуміння «невловного» феномену доказового права. *Вісник кримінального судочинства*. № 3/2015. С. 95-104
4. О. Рибалка. Теоретичні засади доказування в кримінальному процесі. *Науково-правовий журнал «Підприємництво, господарство і право»*. 8/2020. С. 281-284 DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.46>
5. Теорія доказів : підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / Антонов К. В., Сачко О. В., Тертишник В. М., Уваров В. Г. К. : Алерта, 2015. 294 с.
6. Зінченко В.М. Взаємозв'язок достатності доказів і стандартів доказування у кримінальному провадженні. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені*

- Короля Данила Галицького: Журнал. Серія Право. №7(19), 2019. С. 130-136 DOI: 10.33098/2078-6670.2019.7.19.122-128
7. В.В. Вапнярчук. Загальна характеристика властивостей доказів та їх розмежування між собою. Держава і право : Збірник наукових праць. Серія Юридичні науки. Випуск 67 / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К. : Вид-во «Юридична думка», 2015. 472 с
  8. Лозинська Ю. Теоретичні основи визначення поняття достовірності доказів у кримінальному провадженні. *Національний юридичний журнал «Теорія і практика»*. 2017. С. 162-167
  9. Бажанюк В.В. Оцінка висновку експерта у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2021. № 54. том 2. С. 110-113 DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2021.54.2.24>
  10. М. Щербаковський. Стандарт достовірності висновку експерта у кримінальному процесі. *Теорія і практика судової експертизи і криміналістики*. 2021. Випуск 3 (25). С. 21-39 DOI: 10.32353/khrife.3.2021.03
  11. Ярослав Ю.Ю. Оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань / Ю.Ю. Ярослав. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2019. № 3 (19). Дата публікації: 10.09.2019. URL: <https://goo.su/OiVw> (дата звернення: 10.09.2019).
  12. П. Декайло, Г. Різник. Окремі аспекти визначення властивостей доказів у кримінальному процесі. *Актуальні проблеми правознавства*. 4 (20)/2019. С. 232-234. DOI: 10.35774/app2019.04.232
  13. Чучман О.І. Особливості оцінки достовірності доказів та її вплив на ухвалення процесуальних рішень слідчим суддею. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. 2022 № 55. С. 82-85 DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.55.17>
  14. Оцінка достовірності показань свідка у чинному КПК України: деякі проблемні питання / А. О. Ляш // *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2017. № 2(16) : [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17laodpp.pdf>.
  15. Тепак С.Я. Сутність достовірності доказів як їх процесуальної властивості у кримінальному провадженні: доктринальні підходи і судова практика. *Право і суспільство*. № 5/2022. С. 270-278
  16. Погорецький М.А. Теорія кримінального процесуального доказування: проблемні питання. *Право України*. 2014. № 10. С. 12-25
  17. Сезонов В.С., Піддубна А.В. Проблемні питання збирання та використання документів як джерел доказів у кримінальному провадженні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. Том 32. (71). № 1. 2021. С. 111-119 DOI <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2021.1/20>
  18. Давидова Д.В. Деякі аспекти правової природи документа як джерела доказів у кримінальному провадженні України. *Правовий часопис Донбасу*. № 3 (64). 2018. С. 158-163 DOI:10.32366/2523-4269-2018-64-3-158-163